

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๙ สังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยวิธีวิทยาการแบบผสม (Mixed Methodology Research) เป็นการผสมผสานระหว่างวิธีวิทยาการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research Methodology) กับวิธีวิทยาการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research Methodology) ผู้วิจัยขอเสนอรายละเอียดตามลำดับดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยสามารถสรุปผลได้ ดังนี้

๕.๑.๑ ประสิทธิภาพการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๙ สังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ พบว่า โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.17$, S.D. = .42) และเมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านคุณธรรม ($\bar{X} = 4.17$, S.D. = .45) รองลงมา คือ ด้านหลักความคุ้มค่า ($\bar{X} = 3.79$, S.D. = .54) และด้านการบริหารงานงบประมาณตามหลักธรรมาภิบาล ($\bar{X} = 4.16$, S.D. = .53) ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านหลักนิติธรรม ($\bar{X} = 3.52$, S.D. = .46) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีดังนี้

๕.๑.๑.๑ ด้านหลักนิติธรรม โดยรวมและรายข้อมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.67$, S.D. = .50) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ บริหารงานวิชาการ และหลักสูตรสถานศึกษาสอดคล้องกับสาระแกนกลางแกนกลางตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ($\bar{X} = 3.87$, S.D. = .56) รองลงมา คือ บริหารงานวิชาการเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี คนเก่ง และเรียนรู้อย่างมีความสุข ($\bar{X} = 3.78$, S.D. = .55) และส่งเสริมการดำเนินงานของสถานศึกษาตามระเบียบปฏิบัติให้บรรลุตามแผนปฏิบัติการที่กำหนดไว้ ($\bar{X} = 3.73$, S.D. = .55) ตามลำดับ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ มีคู่มือแนวทางส่งเสริมงานกิจการนักเรียนโดยได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อพัฒนาผู้เรียน ($\bar{X} = 3.52$, S.D. = .59)

๕.๑.๑.๒ ด้านหลักคุณธรรม โดยภาพรวมและรายข้อมีการปฏิบัติในระดับมาก ข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุดคือส่งเสริมความมีคุณธรรมและลักษณะที่พึงประสงค์แก่นักเรียนตามนโยบายของหน่วยงาน รองลงมาคือ ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมให้เกิดขึ้นต่อการปฏิบัติงานของสถานศึกษาทุกระดับ มอบหมายงานให้บุคลากรในสถานศึกษานำไปปฏิบัติมีความเหมาะสมและยุติธรรมต่อทุกฝ่าย บริหารงานงบประมาณของสถานศึกษาเป็นไปอย่างซื่อสัตย์สุจริตมีความชัดเจน มีคณะกรรมการตรวจสอบได้

ทุกระดับ บริหารงานวิชาการมีความสุจริตโปร่งใส บุคลากรสามารถดำเนินการสอนตามแผนที่ได้กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ ดำเนินงานของสถานศึกษามีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ พัฒนาอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมให้เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอนรวมถึงส่งเสริมงานด้านต่างๆ ของสถานศึกษาให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย

๕.๑.๑.๓ ด้านการบริหารตามหลักความโปร่งใส โดยภาพรวมและรายข้อ มีการปฏิบัติในระดับมากข้อที่มีระดับปฏิบัติสูงสุดคือ มอบหมายงานให้บุคลากรในสถานศึกษานำไปปฏิบัติมีความสุจริตโปร่งใสและตรวจสอบได้ รองลงมาคือส่งเสริมและฝึกอบรมให้บุคลากรปฏิบัติหน้าที่ด้วยความโปร่งใสซื่อสัตย์สุจริตปราศจากอคติกับเพื่อร่วมงาน บริหารงานงบประมาณของสถานศึกษามีเอกสารหลักฐานชัดเจนตรวจสอบได้เป็นไปตามกฎระเบียบทางราชการ ตามลำดับ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ สถานศึกษามีการประสานความร่วมมือในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาจากหน่วยงานต่างๆ ด้วยดี

๕.๑.๑.๔ ด้านการบริหารตามหลักการมีส่วนร่วม โดยภาพรวม และรายข้อมีการปฏิบัติในระดับมาก ข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุดคือ สถานศึกษามีการประสานความร่วมมือในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาจากหน่วยงานต่างๆ ด้วยดี รองลงมาคือ เสริมสร้างความรับผิดชอบร่วมกันตามระเบียบตามแผนที่วางไว้ของสถานศึกษารวมถึงพัฒนาอาคารสถานที่ให้มีสภาพเอื้อต่อการจัดการเรียนการสอนให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ผู้มีส่วนได้เสียมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการเรื่องต่างๆ ของโรงเรียน เช่นงบประมาณ เป็นต้น ดำเนินงานของสถานศึกษามีการประกันคุณภาพมาตรฐานการศึกษาตามที่คณะกรรมการการประเมินคุณภาพการศึกษารับรอง เปิดโอกาสให้บุคลากรทุกฝ่ายและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการวางแผนการใช้จ่ายงบประมาณต่างๆ ของสถานศึกษาอยู่เสมอ สถานศึกษามีการเปิดโอกาสให้บุคลากร ประชาชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนและพัฒนาสถานศึกษาตามลำดับ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ส่งเสริมให้บุคลากร ชุมชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมทางวิชาการของสถานศึกษา

๕.๑.๑.๕ ด้านการบริหารตามหลักความรับผิดชอบต่อ โดยภาพรวม และรายข้อ มีการปฏิบัติในระดับมาก ข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุดคือ บริหารงานงบประมาณของสถานศึกษามีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบให้บุคลากรดำเนินการต่างๆ อย่างชัดเจน รองลงมาคือ บริหารงานวิชาการและจัดการเรียนการสอนเป็นไปตามแผนโดยเน้นผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของผู้เรียนเป็นสำคัญ มอบหมายงานให้บุคลากรทางการศึกษามีความเหมาะสมบุคลากรสามารถปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้บรรลุผลสำเร็จ พัฒนาอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมให้เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอน รวมถึงบริหารงานกิจการนักเรียนด้วยความเสียสละเอาใจใส่มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ด้วยดีตามลำดับ และส่วนที่มีการปฏิบัติต่ำสุดคือ ส่งเสริมและสร้างขวัญกำลังใจให้แก่บุคลากรให้เกิดความมุ่งมั่นไม่ย่อท้อต่อการปฏิบัติงานธรรมาภิบาลของสถานศึกษา

๕.๑.๑.๖ ด้านการบริหารตามหลักความคุ้มค่า โดยภาพรวม และรายข้อ มีการปฏิบัติในระดับมาก ข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุดคือ บริหารงานวิชาการโดยตระหนักถึงคุณภาพการศึกษาของผู้เรียนมีความคุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด รองลงมาคือส่งเสริมให้บุคลากรใช้ทรัพยากรทางการศึกษาที่มีอยู่ให้คุ้มค่าเกิดประโยชน์สูงสุดแก่สถานศึกษา บริหารงานกิจการนักเรียนโดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการพัฒนาผู้เรียน ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิด

ประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวมและโรงเรียน บริหารงานธุรการ การเงินงบประมาณ พัสดุ การจัดสวัสดิการด้วยความประหยัดคุ้มค่า และเกิดประโยชน์สูงสุด บริหารอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม โดยคำนึงถึงความคุ้มค่าเกิดประโยชน์สูงสุดแก่บุคลากร นักเรียน ตลอดจนผู้ปกครอง ศิษย์เก่าและชุมชน ส่งเสริมให้บุคลากรปฏิบัติหน้าที่ด้วยความตระหนักในหลักความคุ้มค่าให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามลำดับ ส่วนที่มีการปฏิบัติต่ำสุด คือ จัดบุคลากรเข้าทำงานในตำแหน่งต่างๆ มีความเหมาะสมกับงานตามความรู้ความสามารถและความถนัด

๕.๑.๒ ผลการเปรียบเทียบประสิทธิผลการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จำแนกตามตำแหน่ง วุฒิการศึกษา ประสบการณ์ทำงาน โดยภาพรวมและรายด้านมีการปฏิบัติไม่แตกต่างกัน

๕.๑.๓ แนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาประสิทธิผลการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๙ สังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ในแต่ละด้านสรุปได้ผลสัมฤทธิ์และสอบถามมี ดังนี้

๕.๑.๓.๑ ด้านหลักนิติธรรมได้แก่ ๑) โรงเรียนพระปริยัติธรรมควรบริหารงานวิชาการตามระเบียบว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรม เพื่อปลูกฝังให้บุคลากรเคารพกฎระเบียบ และกฎหมายว่าด้วยความเป็นธรรม ๒) สถานศึกษา ควรบริหารงานบุคคลเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการสอนและพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี คนเก่ง และเรียนรู้อย่างมีความสุข โดยมอบหมายงานให้บุคลากรได้ทำงานตามความรู้ความสามารถที่เหมาะสมเป็นไปตามระเบียบของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาและตามเกณฑ์การประเมินผลการปฏิบัติงาน

๕.๑.๓.๒ ด้านหลักคุณธรรมได้แก่ ๑) ผู้บริหารควรบริหารงานบุคลากรโดยยึดหลักคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต เมตตาเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ให้การสนับสนุนการพัฒนาบุคลากรอย่างทั่วถึง ๒) ผู้บริหารควรเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมให้เกิดขึ้นต่อการปฏิบัติงานในสถานศึกษาทุกระดับ ๓) ผู้บริหารควรบริหารงานโดยมอบหมายงานให้บุคลากรในสถานศึกษานำไปปฏิบัติมีความเหมาะสมยุติธรรมต่อทุกฝ่าย

๕.๑.๓.๓ ด้านหลักความโปร่งใสได้แก่ ๑) ควรบริหารงานโดยมอบหมายงานให้บุคลากรในสถานศึกษานำไปปฏิบัติมีความสุจริต โปร่งใสและตรวจสอบได้ ๒) ผู้บริหารควรส่งเสริมการฝึกอบรมให้บุคลากรปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริตและมีความโปร่งใส ปราศจากอคติกับเพื่อนร่วมงาน ๓) ผู้บริหารควรบริหารงานงบประมาณของสถานศึกษามีเอกสารหลักฐานชัดเจนตรวจสอบได้เป็นไปตามระเบียบทางราชการ

๕.๑.๓.๔ ด้านหลักการมีส่วนร่วมได้แก่ ๑) ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการประสานความร่วมมือในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาจากหน่วยงานต่างๆ ด้วยดี ๒) ควรมีการเสริมสร้างความรับผิดชอบร่วมกันตามระเบียบแบบแผนที่วางไว้ของสถานศึกษารวมถึงพัฒนาอาคารสถานที่ให้มีสภาพเอื้อต่อการจัดการเรียนการสอนให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ๓) ควรบริหารงานวิชาการโดยให้ผู้มีส่วนได้เสียมีส่วนร่วมบริหารจัดการเรื่องต่างๆ ของโรงเรียน เช่นงบประมาณ เป็นต้น

๕.๑.๓.๕ ด้านหลักความรับผิดชอบต่อได้แก่ ๑) ควรบริหารงานธุรการ การเงิน และพัสดุ โดยมีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบให้บุคลากรดำเนินการต่างๆ อย่างชัดเจน ๒) บริหารงานวิชาการและจัดการเรียนการสอนเป็นไปตามแผนโดยเน้นผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของผู้เรียนเป็น

สำคัญ ๓) ผู้บริหารควรมอบหมายงานให้บุคลากรในสถานศึกษามีความเหมาะสมบุคลากรสามารถปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้บรรลุผลสำเร็จ

๕.๑.๓.๖ ด้านหลักความคุ้มค่าได้แก่ ๑) ผู้บริหารควรบริหารงานวิชาการตระหนักถึงคุณภาพการศึกษาของผู้เรียนมีความคุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด ๒) ควรส่งเสริมให้บุคลากรทางการศึกษาใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้คุ้มค่าเกิดประโยชน์สูงสุดแก่สถานศึกษา ๓) ควรบริหารงานกิจการนักเรียนโดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการพัฒนาผู้เรียน

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาวิจัยการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาล ในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๙ สังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ครั้งนี้ มีประเด็นที่สำคัญและน่าสนใจ นำมาอภิปรายผล ดังนี้

๕.๒.๑ การประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๙ สังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๑๖$) ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาได้มีการนำหลักธรรมาภิบาล ได้แก่ ด้านนิติธรรม ด้านคุณธรรม ด้านความโปร่งใส ด้านการมีส่วนร่วม ด้านความรับผิดชอบ และด้านหลักความคุ้มค่ามาประยุกต์ใช้ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้งใน ด้านการบริหารงานวิชาการ ด้านการบริหารงานงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารงานทั่วไป ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **อิสริยา พยัคฆวรรณ**^๑ ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การบริหารงานวิชาการในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ในเขตเทศบาลนครขอนแก่น” ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๗ งานของผู้บริหารโรงเรียน ตามความคิดเห็นของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ในกลุ่ม ๗ ผลการศึกษาพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนมีการใช้หลักธรรมาภิบาลทั้ง ๖ ด้าน ในการทำงานการบริหารงาน และด้านหลักคุณธรรม มีการนำไปปฏิบัติมากที่สุด ยังสอดคล้องกับ **วารินทร์ การพันธ์**^๒ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๗ สังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ” ผลการศึกษาพบว่า ครูและบุคลากรทางการศึกษามีการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาล ได้แก่ด้านนิติธรรม ด้านคุณธรรม ด้านความโปร่งใส ด้านการมีส่วนร่วม ด้านหลักความรับผิดชอบและด้านหลักความคุ้มค่ามาปรับใช้ในการปฏิบัติหน้าที่โดยภาพรวมอยู่ใน

^๑ อิสริยา พยัคฆวรรณ, การบริหารงานวิชาการในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาในเขตเทศบาลนครขอนแก่น, **ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น, ๒๕๕๗).

^๒ วารินทร์ การพันธ์ , “การบริหารงานบุคคลตามหลักธรรมาภิบาลของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๗”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๒, บทคัดย่อ.

ระดับมาก และสอดคล้องกับ **พระชาลิต ธีรธมโม** (ชัยสุวรรณ)^๓ การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ : ผลการศึกษาวิจัยพบว่า การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ เป็นการบริหารที่ทำให้การทำงานเกิดประสิทธิภาพในการบริหารงานในสถานศึกษามากยิ่งขึ้น

๕.๒.๒ การประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารสถานศึกษา จำแนกตามสถานภาพพบว่า มีดังนี้

๕.๒.๒.๑ ตำแหน่งหน้าที่ ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา สังกัดมหาเถรสมาคม สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา เป็นการบริหารงานแบบมีส่วนร่วม มีการทำหน้าที่หลากหลายหรือช่วยเหลือเกื้อกูลกัน จึงทำให้มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลทั้ง ๖ ด้าน ในการบริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ไม่แตกต่างกันไปด้วย ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระระพิน ฐิตธมโม** ที่ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง หลักธรรมาภิบาลกับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของบุคลากรสังกัดเทศบาลในเขตอำเภอจตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า การปฏิบัติหน้าที่ของผู้บริหารและพนักงานราชการและลูกจ้างมีการนำหลักธรรมาภิบาลมาปรับใช้ในกระบวนการทำงาน และการเรียนการสอนทำให้นักเรียนที่อยู่ภายในโรงเรียนมีคุณธรรมจริยธรรมมากขึ้น นอกจากนั้นยังมีการนำหลักธรรมอื่นๆที่สอดคล้องกันมาใช้ในชีวิตประจำวันในการปฏิบัติหน้าที่เหมือนกัน^๔ ซึ่งสอดคล้องกับ **พระมหาจรัสศักดิ์ จิรสโกโก** (ศรีปราบ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารการศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร ผลวิจัยพบว่า ผู้บริหารและครูที่มีตำแหน่ง ต่างกัน มีการบริหารงานวิชาการตามหลักธรรมาภิบาล แตกต่างกัน^๕

๕.๒.๒.๒ วุฒิการศึกษา ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ที่เป็นเช่นนี้เป็นเพราะว่าถึงแม้จะมีวุฒิการศึกษาที่ต่างกัน แต่มีความคิดเห็นการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาล ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานประถมศึกษาไม่แตกต่างกัน ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ **ภาวินี ชินคร** ที่ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องรูปแบบการบริหารด้วยหลักธรรมาภิบาล

^๓ พระชาลิต ธีรธมโม (ชัยสุวรรณ), “การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ , วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา , (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙).

^๔ พระระพิน ฐิตธมโม. “หลักธรรมาภิบาลกับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของบุคลากรสังกัดเทศบาลจตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด”, พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๕๔), บทคัดย่อ.

^๕ พระจรัสศักดิ์ จิรสโกโก, เรื่องการบริหารการศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร, วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔),

ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานเขตพื้นที่ การศึกษานครสวรรค์ เขต ๑ พบว่า ระดับการศึกษาของบุคลากรโรงเรียนศรีบรรพตมีการนำหลักธรร มาภิบาลมาใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ไม่แตกต่างกัน^๖ และงานวิจัยของ สุเมธ ถาวรวัฒนา ได้ ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพการบริหารจัดการศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การประถมศึกษา จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า ระดับการศึกษาของบุคลากรต่างกันมีทักษะต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน ไม่แตกต่างกัน^๗

๕.๒.๒.๓ ประสพการณ์ในการทำงาน ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลัก ธรรมาภิบาล ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ที่ เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน มีประสบการณ์ในการทำงานไม่แตกต่าง กัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พิสมัย หมกทอง ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารตามหลักธรร มาภิบาลของสำนักงานเขตบางกอกน้อย พบว่า ประสพการณ์ในการทำงานของบุคลากรต่างกันมี ทักษะต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักงานจังหวัดพิษณุโลกตามหลักธรรมาภิบาล ไม่แตกต่าง กัน^๘ และงานวิจัยของ พระมหาลำพิ่ง ธีรปญโญ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารตามหลักธรรมาภิ บาลของโรงเรียนนวมินทราชูทิศมัธยม จังหวัดนครสวรรค์ ผลวิจัยพบว่า ผู้บริหารและครูที่มีเพศอายุ วุฒิการศึกษาตำแหน่งและประสพการณ์ทำงานต่างกันมีการบริหารงานวิชาการตามหลักธรรมาภิบาล

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยได้แนวทางการพัฒนาทางการศึกษาที่ใช้เป็นข้อเสนอแนะใน การนำไปใช้เชิงนโยบาย/เชิงปฏิบัติการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะด้านนโยบาย

๕.๓.๑.๑ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องของควรรณรงค์ให้มีการนำหลักธรรมาภิบาลมา ประยุกต์ใช้ในหน่วยงาน องค์กรอย่างเป็นรูปธรรม สร้างจิตสำนึกร่วมกัน สร้างความรับผิดชอบร่วมกัน รู้รักสามัคคีมีน้ำใจไมตรีต่อเพื่อนร่วมงานให้เห็นความสำคัญของการใช้ทรัพยากรให้เกิดความคุ้มค่า มากที่สุดในการผลิตทรัพยากรบุคคลเพื่อจะได้ศาสนทายาทที่ดีมีคุณภาพ

๕.๓.๑.๒ สำนักงานกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๙ สังกัด สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ควรมีการจัดฝึกอบรมผู้บริหารและครูผู้สอนเพื่อส่งเสริมพัฒนา ศักยภาพการปฏิบัติงานภายในสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลเพื่อสนองนโยบายของรัฐบาลและ ระบียบของทางราชการเพื่อความเรียบร้อยดีงาม ปฏิบัติงานตามภาระหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย

๕.๓.๑.๓ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดที่มีที่ตั้งอยู่ภายในเขตจังหวัดรับผิดชอบ โรงเรียนพระปริยัติธรรม ควรมีการไปสำรวจลงพื้นที่การปฏิบัติงานจริงของพนักงานศาสนการหรือ ครูผู้สอนเป็นระยะว่ามีการนำหลักธรรมาภิบาลไปประยุกต์ใช้ให้เข้ากับบริบทของโรงเรียนพระ ปริยัติ

^๖ เรื่องเดียวกัน.

^๗ สุเมธ ถาวรวัฒนา, “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักงานเทศบาลจังหวัดเพชรบูรณ์”, วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), บทคัดย่อ, หน้า ข.

^๘ เรื่องเดียวกัน.

ธรรมหรือไม่ ถ้าไม่มีควรวางแนวทางเพื่อนำไปสู่กระบวนการปฏิบัติในครั้งต่อไป และควรมีกิจกรรมส่งเสริมภาวะผู้นำด้านการบริหารให้กับผู้บริหารและบุคลากรทางศึกษาอย่างต่อเนื่อง

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะในการนำผลไปปฏิบัติ

๕.๓.๒.๑ ควรรนำผลการศึกษารั้งนี้ไปเป็นข้อมูลในการวางแผนการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ให้มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

๕.๓.๒.๒ ควรวางแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่ได้จากการศึกษามาปรับแก้ไขในส่วนที่เป็นปัญหาให้มีความชัดเจนมากขึ้น เพื่อจะนำไปสู่การลงมือปฏิบัติและไม่กลับไปสู่วังวนเดิมอีกเป็นการย้อนกลับข้อมูลที่ได้จากการศึกษาอีกครั้ง

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะจากผู้วิจัย

๕.๓.๓.๑ ควรศึกษาในการนำหลักพุทธธรรมอื่นๆ เพิ่มเติม เช่น หลักพรหมวิหาร ๔ หลักสุจริต ๓ ธรรมเป็นโลกบาลหรือธรรมคัมภีร์โลก ๒ เป็นต้น มาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาหรือสถานศึกษาที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ

๕.๓.๓.๒ ควรจะศึกษากลุ่มตัวอย่างจากสถานศึกษาที่มีลักษณะโครงสร้างแตกต่างกันบ้างเพื่อหาความแตกต่าง ด้านตำแหน่ง ขนาดสถานศึกษา ประสพการณ์การทำงาน

๕.๓.๓.๓ ควรมีการศึกษาโดยการเพิ่มจำนวนขนาด ตัวแปรอิสระให้มีความหลากหลายขึ้นเพื่อเป็นประโยชน์ต่อผู้ทำการศึกษาวิจัยในโอกาสต่อไป